

Regionálně-geologická klasifikace Západních Karpat na území České republiky

(Převzato podle Čtyroký, P., Stráník, Z. (1995.) Zpráva pracovní skupiny české stratigrafické komise o regionálním dělení Západních Karpat. - Věst. Čes. geol. Úst. 70, 3, 67-72. Praha)

Geologický vývoj karpatské části území České republiky se od Českého masívu liší zejména neoidní paleogeografií a rolí procesů alpinské orogeneze, Tato odlišnost se výrazně uplatňuje i v regionálním geologickém dělení, které zvláště v oblasti vnějších flyšových Karpat mnohem markantněji odráží závislost na tektonické stavbě, než je tomu u jednotek Českého masívu. Proto se i nomenklatura regionálních geologických jednotek, zdůrazňující příslušnost k jednotlivým příkrovovým celkům alpského orogénu, liší od praxe kodifikované v Českém masívu. Česká stratigrafická komise přistoupila k řešení regionálního geologického dělení karpatské části našeho území po dokončení jednání o Českém masívu, jehož výsledky byly publikovány v české verzi r. 1992 (Čas. Mineral. Geol., roč. 37, 1992, č. 4, str. 257-275) a v anglické verzi r. 1994 (Journal Czech Geol. Soc., vol. 39, 1994, Nr. I, p. 127-144).

Návrh regionálního geologického dělení předkvartérních souborů Západních Karpat na území Moravy a Slezska zpracovali v letech 1992-1993 P. Čtyroký (ČGÚ Praha) a Z. Stráník (ČGÚ Brno). Návrh byl postoupen k připomínkovému řízení a v konečné verzi schválen na zasedání České stratigrafické komise v Brně dne 11. dubna 1994. Svými připomínkami přispěli k dokončení regionálně-geologického schématu zejména M. Malkovský, J. Tyráček, Z. Vašíček a J. Zapletal. Schéma vychází ze stavu výzkumů na počátku r. 1994.

Západní Karpaty na Moravě a ve Slezsku

K Západním Karpatům na území Moravy a Slezska počítáme tyto základní regionálně-geologické celky: flyšové pásmo, karpatskou předhlubeň a Vídeňskou pánev. V podloží karpatské předhlubně a flyšového pásma spočívá v depresní zóně j. od nesvačilského příkopu na severoevropské platformě autochtonní mezozoikum a paleogén. Mezozoikum je uvedeno v regionálně-geologickém dělení Českého masívu (Chlupáč et al. 1994). Pro stratigrafické dělení oligocénu až miocénu je použita chronostratigrafická stupnice, platná pro centrální Paratethydu.

I. Autochtonní paleogén

Paleogenní výplň nesvačilského a vranovického příkopu je tvořena sedimenty svrchní křídý, paleocénu až oligocénu. Charakterizují ji převážně tmavé, marinní pelity s mocnou detritickou bází, které nevystupují na povrch. Jsou transgresivně a subhorizontálně uloženy na mezozoickém a paleozoickém podkladu.

II. Flyšové pásmo

- představuje příkrovový alochton, ve kterém jsou vyčleněny magurská a vnější skupina příkrovů.

2.1 Magurská skupina příkrovů

- vyznačuje se flyšovou sedimentací s rytmickým střídáním psamitů a pelitů. Je členěna od SZ k JV na tři faciálně-tektonické jednotky - 1) račanskou, 2) bystrickou a 3) bělokarpatskou. V těchto jednotkách lze sledovat směrem k vnějšímu okraji orogenu postupný trend mládnutí v ukončování sedimentace. Magurská skupina příkrovů zabírá z orografických celků Chřiby, Hostýnsko-vsetínskou vrchovinu, Bílé Karpaty a Javorníky. V Dolnomoravském úvalu tvoří podloží vídeňské pánve.

2.1a Račanská jednotka

- zahrnuje sedimenty albu až spodního oligocénu, které se vyznačují velkou faciální proměnlivostí. Spolu s bystrickou jednotkou má výraznou pásemnou stavbu. Průběh jednotky lze sledovat na celém území ČR. V podloží vídeňské pánve pokračuje do greitensteinského příkrovu Vídeňského lesa v Rakousku.

2.1b Bystrická jednotka

- má prokázané sedimenty ve stratigrafickém rozsahu paleocén až svrchní eocén, pro které je charakteristický relativně vysoký obsah karbonátového tmelu. V povrchové stavbě flyšového pásma je jednotka ukončena na nezdenickém zlomu. Její pokračování v podloží vídeňské pánve není doloženo.

2.1c Bělokarpatská jednotka

- je tvořena sedimenty cenomanu až středního eocénu, které oproti sedimentům račanské nebo bystrické jednotky vykazují velkou litofaciální individualizací. Sedimenty jsou intenzívně zvrásněny v ploché volné struktury s málo výraznou pásemnou stavbou. Na území Moravy je jednotka rozšířena v Bílých Karpatech a pod neogénem v s. části vídeňské pánve.

2.2 Vnější skupina příkrovů

- se vyznačuje flyšovou a flyšoidní sedimentací převážně psamitů a pelitů, podřadně i vápenců a silicitů. Jsou v ní vydělovány faciálně-tektonické jednotky předmagurská, slezská, zdounecká, podslezská, ždánická a pouzdřanská. Tyto jednotky charakterizuje v oligocénu společná sedimentace menilitového a krosněnského souvrství.

2.2a Předmagurská jednotka

Sedimenty svrchní křídly až oligocénu této jednotky vystupují v drobných tektonických útrzcích před čelem magurského příkrovu.

2.2b Slezská jednotka

- je tvořena sedimenty ve stratigrafickém rozsahu oxford až oligocén. Na základě jejich litofaciální diferenciaci jsou v ní rozlišovány vývoje godulský, bašský a kelčský. V nižší části spodní křídly (neokom) se uplatnil bazický vulkanismus hornin těšínitové formace. Složitou vnitřní stavbu jednotky určuje godulský příkrov, vyztužený mohutným tělesem písčitého flyše (godulské a istebňanské souvrství). Slezská jednotka je rozšířena v Moravskoslezských Beskydech a v Podbeskydské pahorkatině.

2.2c Zdounecká jednotka

- je reprezentována sedimenty nižší části spodní křídly (neokomu) až oligocénu, které jeví blízké litofaciální vztahy k sedimentům slezské jednotky. Silně zvrášené vrstvy zdounecké jednotky vystupují v tektonických útrzcích vcele magurského příkrovu ve Chřibech.

2.2d Podslezská jednotka

- je charakterizována faciálně diferencovanou pelitickou sedimentací ve svrchní křídě (turonu) až svrchním eocénu. Oligocenní sedimenty (menilitové souvrství) se zachovaly rudimentárně. Jednotka představuje vyválcovaný příkrov, ploše přesunutý přes karpatskou předhlubeň. Hlavní rozšíření má v Podbeskydské pahorkatině.

2.2e Ždánická jednotka

- zahrnuje sedimenty svrchní křídly (maastricht) až egeru, na kterých je uložen -transgresivní spodní miocén. Svrchnokřídlové až spodnooligocenní sedimenty jsou litofaciálně blízké stratigraficky ekvivalentním sedimentům podslezské jednotky. Sedimenty jednotky jsou intenzivně zvrášené. V Pavlovských vrších jsou do příkrovové stavby začleněny tektonické útržky jury s transgresivní svrchní křídou. Směrem k JV pokračuje ždánická jednotka do zóny Waschbergu v Dolním Rakousku. Vztah k jednotce podslezské, případně slezské, není spolehlivě objasněn. Ždánická jednotka zabírá Pavlovské vrchy, Ždánický les, jv. část Litenčické pahorkatiny a sz. svahy Chřibů.

2.2f Pouzdřanská jednotka

- představuje nejvíce k SZ vysunutou příkrovovou strukturu, složenou z intenzívně zvrásněných a zešupinatělých sedimentů svrchního eocénu až eggenburgu. Souvisle vystupuje před čelem ždánického příkrovu mezi Pouzdřany a Slavkovem u Brna. Útržkovitě byla zjištěna v Pavlovských vrších.

III. Karpatská předhlubeň na Moravě

- je systémem vzájemně paralelních podélných předhlubní, které jsou vyplněny mořskými molasovými sedimenty egeru až badenu a leží na krystaliniku, paleozoiku a mezozoiku Českého masívu, na brunovistuliku a jeho paleozoickém, mezozoickém a paleogenním sedimentárním pokryvu. Spodnomiocenní sedimenty (egeru až karpatu), na severovýchodní Moravě částečně i spodního badenu, se noří v jv. části předhlubně pod přesunutě příkrov flyšového pásma, nebo jsou začleněny do jeho příkrovové stavby. V podélném smyslu, na základě rozdílné stavby a stratigrafického rozsahu výplně, se člení karpatská předhlubeň na část jižní (1 - od rakouské hranice po osu nesvačilského příkopu), střední (2 - po s. omezení Hornomoravského úvalu) a severní (3 - po polskou hranici). Předhlubeň je ve střední části porušena mladší příčnou příkopovou strukturou - (4) Hornomoravského úvalu a Mohelnické brázdy, které jsou vyplněny pliocenními a patrně i svrchnomiocenními fluviolakustrinními a kontinentálními sedimenty. Na S, při česko-polské hranici, zasahuje středně miocenní transgrese hluboko do Českého masívu opavskou pánví - (5), situovanou na paleozoickém podloží a vyplněnou především marinními sedimenty středního badenu (wielič) a svrchního badenu (kosov). V ostatních částech předhlubně náležejí nejmladší sedimenty spodního badenu (moravu). Do s. části předhlubně a do opavské pánve pronikla mořská transgrese ve středním a svrchním badenu podél karpatského oblouku od V.

IV. Vídeňská pánev na Moravě

- je rozsáhlou neogenní vnitrohorskou pánví, jejíž části jsou i v sousedních státech v Rakousku a na Slovensku. Je vyplněna subhorizontálně uloženými mocnými mořskými až sladkovodními sedimenty badenu až pontu, ležícími na slabě zvrásněných spodnomiocenních sedimentech. Pánev má komplikovanou stavbu. Na jejím vzniku při intenzívní subsidenci v středním badenu se výrazně uplatnily systémy zlomů, které zasahují hluboko do předneoidního podloží budovaného příkrovu. Vnějších a Centrálních Karpat a s.(vápencových) Alp.

Literatura:

Čtyroký, P., Stráník, Z. (1995.) Zpráva pracovní skupiny české stratigrafické komise o regionálním dělení Západních Karpat. Věst. Čes. geol. Úst. 70, 3, 67-72. Praha